

De participatie van ouders tijdens de OTS-zitting

Bachelorthesis

200600042

Julia Klok	3499464
Nadine Schattenberg	3483932
Sophie van der Ven	3513556
Marissa Westmaas	3478475
Docent	Kristien Hepping
Datum	20 juni 2012

Universiteit Utrecht

Voorwoord

Voor u ligt het onderzoek naar de participatie van ouders tijdens de OTS-zitting. Gedurende het tweede semester van de bachelor Pedagogische Wetenschappen hebben wij ons met dit onderzoek beziggehouden. We hebben tijdens de bezoeken aan de rechtbanken in Amsterdam en Utrecht veel ervaring opgedaan en tijdens overleg en bijeenkomsten met onze scriptiedocent sturing gekregen. In het bijzonder gaat onze dank dan ook uit naar onze begeleidster Kristien Hepping voor haar inzet, enthousiasme, betrokkenheid en flexibiliteit. De rechtbanken Amsterdam en Utrecht willen we bedanken voor de fijne samenwerking en het open stellen van hun deuren voor ons onderzoek. Hierbij bedanken we met name onze contactpersonen, te weten Peter Tanis vanuit Amsterdam en Lieke Verschoor vanuit Utrecht.

Wij hopen dat dit onderzoek meer inzicht zal geven in de mate waarin ouders participeren tijdens de OTS-zitting en dat de rechtbanken onze aanbevelingen in overweging willen nemen en eventueel toepassen tijdens OTS-zittingen.

Julia Klok

Nadine Schattenberg

Sophie van der Ven

Marissa Westmaas

4 juni 2012

Inhoud

Voorwoord	2
Samenvatting	4
Inleiding	5
Methode	11
Resultaten	14
Conclusie	26
Discussie en aanbevelingen	28
Literatuurlijst	30
Bijlage	35

Samenvatting

Inleiding: Er is onderzoek verricht naar de participatie van ouders tijdens de ondertoezichtstelling-zitting. Er is een onderscheid gemaakt tussen de aspecten begrip, waar vakjargon, toetsing begrip en specifieke situaties van ouders onder vallen, en communicatie, waar spreekrecht en spreektijd, gesprekstechnieken en algehele bejegening onder vallen.

Methode: Observaties zijn uitgevoerd door middel van een gestructureerde observatielijst in zowel de rechtbank Amsterdam als de rechtbank Utrecht. De onderzoekspopulatie bestaat uit N=21 in beide steden, met een totaal van N=42 aan observaties. *Resultaten:* Vakjargon wordt weinig toegepast door de kinderrechters, in ongeveer driekwart van de zaken wordt geen vakjargon gebruikt. Daarnaast wordt het begrip weinig verbaal getoetst. Wanneer dit wel gebeurt, gebeurt dit meestal op non-verbale wijze. Dit geldt voor beide rechtbanken. Uit de resultaten met betrekking tot de communicatie blijkt dat ouders altijd aan het woord worden gelaten, maar dat de spreektijd vaak erg kort is. In Utrecht worden de ouders langer en vaker aan het woord gelaten dan in Amsterdam. De kinderrechters passen op een goede wijze de gesprekstechnieken toe en er is een correcte bejegening in beide rechtbanken. *Conclusie:* In beide rechtbanken tracht de kinderrechter het begrip van ouders te vergroten. De kinderrechter toetst minimaal op verbale wijze of ouders begrijpen wat er gezegd wordt. Dit kan mogelijk worden verklaard door het minimale gebruik van vakjargon door de kinderrechters. Bij beide rechtbanken kan door ouders gebruik gemaakt worden van het spreekrecht. Echter, in rechtbank Utrecht hebben ouders gemiddeld meer spreektijd. Kinderrechters maken gebruik van verschillende gesprekstechnieken en algehele bejegening.

Kernwoorden: OTS-zitting, kinderrechter, ouders, participatie, begrip, communicatie.

Inleiding

Bescherming van minderjarigen komt in de eerste plaats voor de rekening van ouders. Zij hebben de plicht tot verzorging en opvoeding van hun minderjarige kinderen (Bennett, Hart & Svevo-Cianci, 2009; Van der Linden, Ten Siethoff & Zeijlstra-Rijpstra, 2009). Naast de eigen verantwoordelijkheid van ouders is ook de overheid verplicht tot ondersteuning van kinderen. De overheid bewerkstelligt dit door middel van een beschermingsmaatregel wanneer ouders niet in staat zijn om goed voor hun kinderen te zorgen (Verberk & Fuhler, 2006; Wallace, 2003). De ondertoezichtstelling (OTS), al dan niet gepaard gaande met een uithuisplaatsing, is de meest voorkomende kindbeschermingsmaatregel (Verberk & Fuhler, 2006). Een OTS wordt door een kinderrechter aangewezen wanneer de kinderrechter van mening is dat een kind niet goed wordt verzorgd, of als het kind door andere (externe) omstandigheden in een voor hem schadelijke wijze opgroeit (Van Luijk, 2008). Het uitgangspunt van de OTS is dat er wordt toegewerkt naar een situatie waarin de ouders weer in staat zijn de opvoeding zelfstandig in te richten. De ouders blijven tijdens de duur van de OTS verantwoordelijk voor, en betrokken bij de opvoeding en verzorging van hun kinderen. Zij moeten echter wel een stuk van hun beslissingsbevoegdheid afgeven aan de gezinsvoogd (Gerritse, 2012). De gezinsvoogd ondersteunt ouders bij de opvoeding van hun kind door middel van aanwijzingen en probeert de situatie in het gezin te verbeteren (Bruning, 2004). Een OTS kan voor maximaal één jaar worden aangevraagd, met telkens een verlenging van één jaar (Gerritse, 2012; Verberk & Fuhler, 2006). Voorafgaand aan een OTS wordt er een onderzoek naar de noodzaak tot bescherming ingesteld door de Raad van de Kinderbescherming (RvdK). Onderzocht wordt of er omstandigheden zijn die de fysieke, psychische of sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind bedreigen. Op een door de RvdK ingediend verzoek tot een OTS volgt altijd een rechtszitting (Gerritse, 2012).

Wanneer de RvdK een verzoek tot een OTS indient zijn krijgen beide een uitnodiging voor de OTS-zitting (Gerritse, 2012). De aanwezigheid van ouders tijdens de OTS-zitting is een bron van informatie, ouders spelen daarom een belangrijke rol (Farber, 2004). Door de aanwezigheid van ouders kan het beeld van de gezinssituatie aangescherpt worden en kan er beoordeeld worden in hoeverre het gezin als mogelijke bron van zorg moet worden beschouwd (Hepping & Weijers, 2011). De kinderrechters geven aan het belangrijk te vinden dat ouders aanwezig zijn en dat ouders op de hoogte zijn van hun mogelijke rol tijdens de rechtszitting (Peterson-Badali & Broeking, 2009; Volkers, 2010).

Vanuit het standpunt dat ouders actief dienen te participeren tijdens de OTS-zitting is het van belang om ouders een plaats in de rechtszaal te geven, waarbij het voor de

kinderrechter makkelijk is om met de ouders te communiceren en er een dialoog kan ontstaan (Hemrica & Heyting, 2004; Hepping & Weijers, 2011). Het is voor de ouders van groot belang dat ze van meet af aan ervaren dat ze in beeld zijn en dat het woord ook tot hen wordt gericht (Rap & Weijers, 2011). Er bestaat een aanzienlijke spanning tussen de indrukwekkende setting van de rechtbank en een actieve procesparticipatie van ouders tijdens het proces. Daar ligt dan ook de pedagogische uitdaging voor de kinderrechter om professioneel contact te maken met ouders en ze actief te laten participeren. Daarvoor is tevens van belang is dat de ouders begrijpen wat er tijdens de OTS-zitting gebeurt (Bakker, 2009; Rap & Weijers, 2011).

De feitelijke rol van de ouders op de OTS-zitting is afhankelijk van de manier waarop de kinderrechter hen bij de behandeling van de zaak betreft (De Jonge, Hepping & Weijers, 2011). Uit onderzoek blijkt onder andere dat ouders vaak geen goede voorstelling hebben van hun mogelijke rol tijdens het proces, welke rechten ze hebben en op welke wijze ze informatie ter sprake kunnen brengen (Garfinkel & Nelson, 2004). Ze kunnen de meerwaarde van hun betrokkenheid mogelijk niet altijd goed inschatten (Hepping & Weijers, 2011; Peterson-Badali & Broeking, 2010). Uit het onderzoek van Bradshaw, Glaser, Calhoun en Bates (2006) is gebleken dat wanneer ouders voldoende steun ervaren vanuit de rechtbank, ze een positief gevoel hebben over de zitting. Wanneer ouders de zitting als negatief ervaren, komt dit voort uit het feit dat ze zich ongemerkt en ongehoord voelen (Hillian & Reitsma-Street, 2003; Schuytvlot, 1999). De kinderrechter heeft de belangrijke taak om ouders te laten begrijpen wat de rechtszitting inhoudt. Ouders worden door de hulp van de kinderrechter gesteund in het zo volwaardig mogelijk participeren in het proces. Zowel een goede communicatie tussen Ouders en kinderrechter als het rekening houden met het begrip van ouders zorgen voor een actievere participatie van ouders. Deze participatie is noodzakelijk om de zitting doorwerking en betekenis te laten geven aan het leven van de betrokkenen (Weijers, 2008). Gebleken uit de bovenstaande literatuur is de participatie van ouders tijdens de zitting van groot belang en zodoende staat in dit onderzoek de volgende hoofdvraag centraal: *'In welke mate participeren ouders tijdens een zitting met betrekking tot een ondertoezichtstelling?'*. Om de hoofdvraag te beantwoorden zijn vier deelvragen opgesteld, namelijk: *'Op welke wijze wordt er door de kinderrechter getracht het begrip van ouders te vergroten tijdens een ondertoezichtstelling-zitting in de rechtbank Amsterdam?'*, *'Op welke wijze wordt er door de kinderrechter getracht het begrip van ouders te vergroten tijdens een ondertoezichtstelling-zitting in de rechtbank Utrecht?'*, *'Op welke wijze wordt er tussen de kinderrechter en de ouders gecommuniceerd tijdens een ondertoezichtstelling-zitting bij de rechtbank in Amsterdam?'* en *'Op welke wijze*

wordt er tussen de kinderrechter en de ouders gecommuniceerd tijdens een ondertoezichtstelling-zitting bij de rechtbank in Utrecht?'

Begrip

Om de eerste twee deelvragen te beantwoorden, wordt er gekeken naar hoe de kinderrechter het begrip bij ouders tracht te vergroten. Een drietal aspecten zijn van belang om het begrip te vergroten, namelijk het vermijden van jargon, het toetsen van begrip en de aandacht voor de specifieke situatie van ouders. Het gebruik van juridische jargon en taalgebruik door professionele actoren in de rechtszaal maakt dat jongeren en diens ouders onvoldoende begrijpen waar de zaken over gaan en dit leidt tot ineffectieve communicatie (Smith, 1985). Om het juridische jargon en taalgebruik begrijpelijk te maken is ondersteuning noodzakelijk (Blois, de Laseur, Van der Linden & Rayhi, 2010; Eggermont, 1993; Schuytplot, 1999; Weijers & Hokwerda, 2003). De uitleg van jargon en rituelen van de OTS-zitting is daarom een belangrijke dimensie in de rechtszaal in Nederland (Weijers & Hokwerda, 2003). Bij het gebruik van juridische jargon gaat het niet alleen om moeilijke vaktermen, maar het is ook belangrijk dat de kinderrechter geen gebruik maakt van complexe zinswendingen en moeilijke woorden (Oude Breuil, 2005). Wanneer er in de rechtszaal goed gecommuniceerd wordt, is de kans groter dat ouders kunnen participeren in de rechtszaal (Schuytplot, 1999; Schwalbe & Maschi, 2010). Onduidelijkheden voor de ouders moeten vermeden worden, omdat deze kunnen leiden tot frustratie en zo de actieve deelname kunnen belemmeren (Weijers, 2008). Door het vermijden van vakjargon, en door het begrijpelijk maken van de procedure en het taalgebruik, zullen ouders de manier waarop hun zaak wordt behandeld eerder als objectief en eerlijk beleven (Rap & Weijers, 2011). Uit onderzoek van Klok, Van Look, Nieuwland en Schol (2011) blijkt dat de kinderrechter weinig vakjargon gebruikt in de Nederlandse rechtszaal. Ook blijkt dat wanneer gebruik gemaakt wordt van vakjargon, hier zelden verduidelijking bij wordt gegeven (Rap & Weijers, 2011; Weijers, 2004). Echter zijn deze gegevens afkomstig van onderzoek tijdens jeugdstrafzittingen, verwacht wordt dit ook opgaat voor civiele zittingen. Het mogelijke gevolg wanneer ouders de zitting slecht begrijpen, is een passieve houding van de ouders (Schuytplot, 1999).

Vervolgens wordt de mate waarin het begrip van de ouders wordt getoetst door de kinderrechter besproken. Het toetsen van begrip kan door navraag of controle nadat er iets wordt verteld of uitgelegd door de kinderrechter. De kinderrechter kan het begrip van ouders expliciet toetsen om te kijken of ouders de zaak begrepen hebben. Indien ouders aangeven iets niet te begrijpen, kan de kinderrechter hier op in spelen en uitleg geven om onduidelijkheden

te voorkomen (Weijers, 2008). Het is dus van belang dat er rekening wordt gehouden met het begrip van de ouders (Schuytplot, 1999). Om het begrip te vergroten, is het daarom ook een vereiste dat de kinderrechter uitleg geeft en het begrip toetst om zeker te weten dat de ouders het begrijpen. Uit onderzoek van Klok en collega's (2011) blijkt dat er door de kinderrechter weinig aandacht wordt besteed aan uitleg. Daarnaast toetst de kinderrechter het begrip van de ouders zelden.

Tot slot wordt voor begrip gekeken naar de mate waarin aandacht wordt besteed aan de specifieke situaties van ouders. Met specifieke situaties worden bijvoorbeeld ouders bedoeld met een (verstandelijke) beperking of ouders met een andere moedertaal dan Nederlands. Uit onderzoek is gebleken dat opgeleide ouders uit de 'middenklasse' moeite hebben met het navigeren door de procedures van een jeugdstrafzitting (Peterson-Badali & Broeking, 2010). Het is belangrijk dat de kinderrechter rekening houdt met mogelijke beperkte cognitieve vermogens van de aanwezigen. Wanneer de jongeren en diens ouders niet goed begrijpen wat er gezegd wordt, zal dit ten koste gaan van de participatie (Kilkelly, 2008). Daarnaast wordt het van belang geacht dat met beperkingen van ouders rekening wordt gehouden en dat hier eventueel maatregelen voor worden getroffen. De wet voorziet niet in een bijstand van een tolk voor het geval de ouders het Nederlands onvoldoende beheersen. Het is in de praktijk echter gebruikelijk dat voor ouders met een beperking een tolk wordt opgeroepen (De Jonge, Hepping & Weijers, 2011).

Communicatie

Uit de literatuur komt naar voren dat een aantal aspecten in de communicatie tussen kinderrechter en ouders van belang zijn voor een volwaardige participatie van ouders tijdens de rechtszitting. Een drietal aspecten zijn van belang om de communicatie te vergroten. Ten eerste het toepassen van het spreekrecht, ten tweede de gesprekstechnieken die worden toegepast door de kinderrechter en ten derde de algehele bejegening.

Voor een goede communicatie is het ten eerste van belang dat ouders aan het woord komen tijdens de zitting en dat het geen eenrichtingsverkeer vanuit de rechter betreft (Bruijns, 2005). Tijdens de spreektijd kunnen ouders informatie geven over de persoonlijkheid en levensomstandigheden van hun kind (De Jonge, 1999; Verpalen, 1991 geciteerd in De Mik, 2010). Sinds het herziene familieprocesrecht in 1995 is de kinderrechter verplicht door middel van het hoorrecht ouder(s) in gelegenheid te stellen om hun mening kenbaar te maken volgens art. 809b Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (De Leeuw & Veen, 2010; Vlaardingebroek, 2011). Het blijkt echter dat ouders vaak maar kort het woord nemen

(Hepping & Weijers, 2011), hoewel het juist van belang is dat er tijdens de zitting een goede balans is tussen de tijd dat de jongere, de ouders en de kinderrechter aan het woord zijn (Delfos 2005 geciteerd in Rap & Weijers, 2011). De spreektijd van de ouders is vaak mede afhankelijk van de duur van de zitting en de manier waarop de kinderrechter hen bij de behandeling van de zaak betreft (Hepping & Weijers, 2011, De Jonge, 1999). Het blijkt dat tijdens jeugdstrafzittingen de kinderrechters zeer veel aan het woord zijn, waardoor de ouders, minder actief participeren (Weijers, 2008). Verwacht wordt dat dit tijdens civiele zittingen ook het geval is.

Het tweede aspect van communicatie, het toepassen van gesprekstechnieken door de kinderrechter, vereist specifieke vaardigheden. Uit onderzoek is gebleken dat er vaak op een confronterende wijze met ouders wordt gesproken, waarbij ouders zich niet gehoord voelen (Forrester, McCambridge, Waissbein & Rollnick, 2008). Onderzocht is welke gesprekstechnieken van belang zijn voor volwaardige deelname van ouders met betrekking tot de communicatie over kinderbeschermingszaken. Het tonen van empathie, het gebruik van open- dan wel gesloten vragen en het gebruikmaken van reflecties blijken belangrijke gesprekstechnieken te zijn (Delfos, 2009; Forrester et al., 2007). Communiceren door middel van gesloten vragen moet zoveel mogelijk vermeden worden, omdat gesloten vragen zorgen voor te weinig persoonlijke inbreng (Prinsen & Terpstra, 2009 geciteerd in Rap & Weijers, 2011). Uit onderzoek blijkt dat korte, directe en half open de voorkeur hebben, als de kinderrechter een open vraag stelt, vertellen de ouders vaak wat zij kwijt willen (Ham, Kaaij, Prop & Ridder, 2010). Open vragen verschaffen meer informatie en de cliënt voelt zich tijdens open vragen meer begrepen, vanwege het feit dat de cliënt vanuit zijn eigen referentiekader kan praten en men meer vertelt over zichzelf (Lang & van der Molen, 2010). Echter, het beantwoorden van open vragen wordt door ouders als lastig ervaren omdat het veel vergt van de capaciteit om de gedachten en gevoelens onder woorden te brengen (Delfos, 2010). Het is afhankelijk van de eigenschappen en vaardigheden van de kinderrechter op welke wijze er gebruik wordt gemaakt van open- en gesloten vragen (Weijers & Hokwerda, 2003).

Tot slot is het van belang dat de kinderrechter rekening houdt met de algehele bejegening tegenover ouders. Als de basis voor een algehele bejegening wordt een respectvolle behandeling gezien (Bruijns, 2005). Het aanspreken met 'u' en het welkom heten van de ouders zijn aspecten die hier deel van uitmaken (Hepping & Weijers, 2011). De algehele bejegening is van belang omdat ouders de maatregel vaak als een straf ervaren. Dit kan komen door het vrijheidsbenemende karakter van een OTS, en de beperkingen die hierbij

worden opgelegd aan de ouders en hun opvoeding (Fijn & De Geus, 2009 geciteerd in De Leeuw & Veen, 2010). Door het verschil in sociale positie en culturele achtergrond van kinderrechters en ouders kunnen communicatiemoeilijkheden ontstaan (Harmsen, Jongh, Smeenk & Wesselink, 2011; Van Rossum, 2007). Het is aan de kinderrechter om een actieve participatie bij ouders te stimuleren. De kinderrechter tracht door een open communicatie met ouders het mogelijke wantrouwen, dat heerst bij ouders, te verminderen (Rap & Weijers, 2011). Uit onderzoek van Schuytvlot (1999) is gebleken dat ouders het belangrijk vinden dat de kinderrechter een persoonlijke benadering gebruikt, luistert naar hun kant van de problematiek en ouders serieus neemt. Het tonen van interesse door de kinderrechter vergroot bij ouders het gevoel dat er daadwerkelijk naar hen geluisterd wordt (Weijers, 2004). Interesse tonen kan op non-verbale wijze door het maken van oogcontact, een open houding jegens ouders en door aanmoedigende gebaren zoals knikken (Delfos, 2009). De algehele bejegening tegenover de ouders is van belang voor het participeren van ouders tijdens een OTS-zitting.

Maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie

Aangezien er weinig literatuur beschikbaar is over de participatie van ouders tijdens civiele zittingen, is het relevant om hier onderzoek naar te doen. Tot op heden is er veel onderzoek naar de participatie van jeugdige verdachten en hun ouders in jeugdstrafzaken gedaan. De mate van participatie van ouders op de OTS-zitting is echter nog onbekend terrein en zo ontbreekt het in de literatuur aan kwantitatieve en kwalitatieve gegevens. Met dit onderzoek wordt getracht kwantitatieve gegevens te verzamelen. Door onderzoek te doen in zowel rechtbank Amsterdam als in rechtbank Utrecht, kan worden bekeken of er een verschil is in werkwijze tussen deze rechtbanken bij OTS-zittingen. Hier is voor gekozen omdat rechtbanken en kinderrechters onderling verschillen in de wijze waarop zij de afhandeling van jeugdzaken afdoen (Ippel, 2007; Verberk & Fuhler, 2006).

Meer inzicht in de mate van participatie van ouders tijdens de OTS-zitting kan er voor zorgen dat kinderrechters zich meer bewust worden van de rol van ouders tijdens een zaak. Mogelijke gevolgen hiervan zijn dat de rechtszaak voor de ouders minder ingewikkeld wordt en de zaak daardoor mogelijk beter begrijpen. Indirect kan dit zorgen voor betere uitkomsten voor de jongere die onder toezicht wordt gesteld. Om deze redenen is het maatschappelijk relevant om dit onderzoek uit te voeren.

Methode

Het methodedeel behandelt de onderzoeksopzet en het type onderzoek. Daarnaast wordt het onderzoeksinstrument besproken evenals de onderzoeksparticipanten. Tot slot wordt de betrouwbaarheid en de validiteit van het onderzoek toegelicht.

Opzet

In het huidige onderzoek is, voor het beantwoorden van de hoofdvraag, het overkoepelende begrip ‘ouderparticipatie’ opgesplitst in twee deelbegrippen. Het eerste deelbegrip is ‘begrip’ welke is geoperationaliseerd in ‘gebruik van vakjargon’, ‘toetsing begrip’ en ‘specifieke situaties van de ouders’. Om het eerste aspect, ‘gebruik van vakjargon’, te toetsen is per zaak bijgehouden in welke mate de kinderrechter gebruik maakt van beroepstaal. Hieronder valt in dit onderzoek ook het gebruik van moeilijke woorden, dit hangt tevens samen met de mate van begrip van de ouders. Het tweede aspect, ‘toetsing begrip’, heeft betrekking op de mogelijke navraag of controle nadat er iets wordt verteld of uitgelegd door de kinderrechter. Per zaak is bijgehouden in welke mate er sprake is van deze toetsing, waardoor aangegeven kan worden of het begrip van de ouders wordt getoetst. Tenslotte is voor het aspect ‘specifieke situaties van de ouders’ gelet op de manier waarop de kinderrechter inspeelt op de specifieke situaties van ouders, gekeken is of er in deze situaties enige aanpassing vanuit de kinderrechter optreedt. Met specifieke situaties worden bijvoorbeeld ouders bedoeld met een beperking of met een andere moedertaal dan Nederlands, die een tolk nodig hebben.

Het tweede deelbegrip is ‘communicatie’ welke is geoperationaliseerd in ‘spreekrecht en spreektijd van ouders’, ‘gesprekstechnieken’ en ‘algehele bejegening’. Om het eerste aspect van ‘communicatie’ te toetsen is ten eerste bijgehouden of er ruimte is voor de ouders om hun verhaal te doen. Hieronder wordt verstaan of er door de kinderrechter de mogelijkheid wordt gegeven aan de ouders om tenminste eenmaal hun verhaal te vertellen. Daarnaast is er bijgehouden hoe vaak de verschillende personen in de rechtbank, en daarbij vooral lettend op de kinderrechter en de ouders, aan het woord komen. Vervolgens is er gekeken naar de mate waarin ouders het woord is gegeven door de kinderrechter en naar de mate waarin zij op eigen initiatief spreken. Ten slotte is de totale tijd waarin de ouders aan het woord zijn bijgehouden. Om het tweede aspect van ‘communicatie’ te toetsen is er gericht op de verschillende onderwerpen van het gezin die aan bod komen tijdens de zitting. Bij het observeren van de gesprekstechnieken is er een focus gelegd op de soort vragen die de rechter stelt, open of gesloten vragen. Andere technieken waarop gelet is, zijn: doorvragen, interesse tonen in verhaal, begrip tonen, complimenteren en respecteren van de mening van de ouders. Het

laatste aspect van ‘communicatie’ is de algehele bejegening van de kinderrechter richting de ouders. Om dit aspect te toetsen wordt er gelet op drie punten: het welkom heten van ouders, het aanspreken met u en het toewijzen van een plaats aan de ouders.

Het onderzoek is praktijkgestuurd wat wil zeggen dat het antwoord op de onderzoeksvragen in de praktijk gevonden dient te worden (Landsheer, 't Hart, De Goede & Van Dijk, 2010). In het huidige onderzoek geschiedt dit door middel van observaties tijdens OTS-zittingen in de rechtbank Amsterdam en Utrecht. Het onderzoek zal zowel kwalitatieve als kwantitatieve resultaten voortbrengen. Er wordt een beschrijving gegeven van de geobserveerde zittingen van beide rechtbanken wat kwalitatieve gegevens oplevert. Daarnaast worden beide deelbegrippen kwantitatief onderzocht. Onder het deelonderwerp ‘begrip’ is ‘gebruik van vakjargon’ geturfd, evenals ‘toetsing begrip’ en ‘specifieke situaties. Hiernaast zijn deze operationalisaties van het deelbegrip ‘begrip’ kwalitatief geobserveerd waarbij de waarnemingen zijn vastgelegd.

Binnen de kwantitatieve benadering van het onderzoek wordt met name op het deelbegrip ‘communicatie’ gericht. Binnen dit deelbegrip wordt de operationalisatie ‘spreekrecht en spreektijd van ouders’ louter kwantitatief onderzocht. De tijd dat ouders aan het woord zijn wordt bijgehouden en de wijze waarop ouders aan het woord komen, op eigen initiatief dan wel het woord gegeven door de kinderrechter, wordt geturfd. Deze gegevens leveren zodoende een cijfermatig en dus kwantitatief inzicht. De begrippen ‘gesprekstechnieken en ‘algehele bejegening’ zijn op zowel kwalitatieve als kwantitatieve wijze onderzocht.

Onderzoeksparticipanten

In het huidige onderzoek zijn twee rechtbanken in Nederland benaderd, namelijk de rechtbank Utrecht en de rechtbank Amsterdam. De rechtbanken zijn select gekozen, vanwege eerdere samenwerking tussen de Universiteit Utrecht en deze rechtbanken. De onderzoekspopulatie betreft ouders (Totaal N=42, N=21 in Utrecht en N=21 in Amsterdam) die in de rechtbank ter zitting verschijnen vanwege een eerste verzoek tot OTS, een verzoek verlenging tot OTS en soms een eerste verzoek of verlengingsverzoek OTS in combinatie met verzoek tot een machtiging uithuisplaatsing (UHP) voor hun kind. Ook is er een zitting bijgewoond waarin een verzoek tot beëindiging van OTS is behandeld.

Daarnaast zijn in totaal 12 verschillende kinderrechters geobserveerd (N=8 (7 vrouwelijk en 1 mannelijk) in Utrecht en N=4 (2 vrouwelijk en 2 mannelijk) in Amsterdam). Vanwege het feit dat jeugdzittingen in beginsel gesloten zijn, is voor de dataverzameling

toestemming vereist van zowel de rechtbank en kinderrechters als van de ouders. Beide rechtbanken en alle ouders die hebben geparticipeerd in het onderzoek hebben hiervoor toestemming gegeven.

Onderzoeksinstrument

Om de mate van participatie van ouders tijdens een OTS-zitting in kaart te brengen wordt gebruik gemaakt van observaties. Observatie levert directe gedragsgegevens op welke direct bruikbaar zijn en niet nader geïnterpreteerd hoeven te worden (Landsheer et al., 2010). In dit onderzoek is sprake van externe observatie omdat de observatoren afstand nemen van de te observeren sociale omgeving zodat ze deze zo min mogelijk beïnvloeden. Er is gebruik gemaakt van een standaardobservatielijst om deze observaties zo goed mogelijk te laten verlopen. In de lijst zijn enkele aanpassingen aangebracht om deze aan te laten sluiten bij de deelvragen (bijlage 1). De meeste aspecten van de lijst worden gescoord op een vijfpuntsschaal en daarnaast worden enkele aspecten geturfd. Ook is er ruimte voor opmerkingen van de observanten.

Betrouwbaarheid en validiteit

In het huidige onderzoek wordt de betrouwbaarheid vergroot vanwege het feit dat er in tweetallen is geobserveerd en de resultaten achteraf zijn vergeleken. Wanneer deze observaties vrijwel dezelfde gegevens opleveren kan worden aangenomen dat persoonlijke kenmerken geen invloed hebben gehad op het gebruik van het onderzoeksinstrument. Gegeven het feit dat de observatoren geen belang hebben gehad bij de uitkomsten van dit onderzoek wordt de betrouwbaarheid vergroot. Daarnaast is er geobserveerd in de natuurlijke setting zodat er weinig interruptie heeft plaatsgevonden. De resultaten worden zodoende niet beïnvloed door toevallige meetfouten en de interbeoordeelaars-betrouwbaarheid van het onderzoek is hierdoor als hoog aan te duiden.

De interne validiteit is als laag te kwalificeren aangezien de onderzoeksresultaten mogelijk verklaard zouden kunnen worden door externe factoren of persoonlijke kenmerken van de onderzoeksparticipanten. De externe validiteit wordt echter vergroot doordat er geobserveerd is in rechtbanken op twee locaties in Nederland. Afgezien van dit feit blijft de externe validiteit laag vanwege de kleine steekproef (N=42), waardoor de resultaten niet generaliseerbaar zijn. Eveneens blijven interne- en externe validiteit beperkt omdat het onderzoek op kleine schaal heeft plaatsgevonden en beide rechtbanken zijn geselecteerd (Landsheer et al., 2010).

Resultaten

De resultatensectie bespreekt de algemene aspecten met betrekking tot de participatie van ouders tijdens OTS-zittingen. Vervolgens worden de resultaten van de deelvragen met betrekking tot het aspect begrip voor zowel Amsterdam als Utrecht weergegeven. Ten slotte worden de resultaten van de deelvragen die betrekking hebben tot het aspect communicatie besproken.

Algemene participatie van ouders in Amsterdam en Utrecht

In de rechtbank Amsterdam zijn in totaal 21 zaken geobserveerd. De gemiddelde duur van een zitting is 25 minuten en 33 seconden. De twee OTS-zittingen waarbij een eerste verzoek tot OTS behandeld is, liggen qua duur echter aanzienlijk onder dit gemiddelde, respectievelijk 5 en 10 minuten. Ook in rechtbank Utrecht zijn er in totaal 21 zaken geobserveerd. De gemiddelde duur van een zitting in Utrecht is 35 minuten en 26 seconden.

Tabel 1. Aanwezigheid van ouders

Rechtbank	Amsterdam	Utrecht
Aanwezigheid	N	N
Beide	9	11
Moeder	11	6
Vader	1	2
Grootmoeder	0	2
Totaal	21	21

In Amsterdam zijn in totaal 4 tweeoudergezinnen en 17 eenoudergezinnen geobserveerd.

Tweeoudergezinnen worden gedefinieerd als gezinnen waarin twee ouders de opvoeding verzorgen. Eenoudergezinnen zijn gezinnen waarbij ouders uit elkaar zijn of waarin één ouder de opvoeding voor zijn of haar rekening neemt. In 10 van de gevallen was een van de ouders geheel buiten beeld. Van alle tweeoudergezinnen waren beide ouders aanwezig. Bij de eenoudergezinnen was in de meeste gevallen enkel de moeder aanwezig (N=11, 52,4%). Slechts bij 1 zaak (4,8%) was enkel de vader aanwezig (zie Tabel 1).

In Utrecht zijn in totaal 3 tweeoudergezinnen, 16 eenoudergezinnen en 2 gezinnen waarbij de grootmoeder het gezag uitoefent, geobserveerd. De grootmoeders zijn in dit onderzoek meegenomen in de categorie moeders. Bij 11 van de zaken waren beide ouders aanwezig (N=11, 52,4%). Bij 6 zaken (28,6%) was enkel de moeder aanwezig, en bij 2 zaken (9,5%) enkel de vader. Tijdens de zaken waar slechts één ouder aanwezig was (N=10, 47,6%) werd niet expliciet benoemd waar de andere ouder was, wat het onmogelijk maakt om te bepalen of het een eenoudergezin of tweeoudergezin betrof (zie Tabel 1).

In bijna tweederde van de geobserveerde zaken in Amsterdam wordt door één of beide ouders rechtsbijstand van een advocaat gebruikt (N=13, 61,9%). In totaal is er acht keer enkel voor moeder een raadsman aanwezig, drie keer voor zowel vader als moeder en twee keer voor de ouders gezamenlijk. Bij rechtbank Utrecht wordt bij iets minder dan de helft van de geobserveerde zaken rechtsbijstand van een advocaat gebruikt door één of beide ouders (N=8, 38%). In totaal is er twee keer enkel voor moeder een raadsman aanwezig, vijf keer voor zowel vader als moeder en slechts één keer voor alleen de vader.

Het verloop van de rechtszaak gaat in beide rechtbanken grotendeels hetzelfde. Bij binnenkomst worden ouders welkom geheten en wijst de kinderrechter de ouders meestal een plaats toe. De plaatsen van de ouders, advocaten, Bureau Jeugdzorg (BJZ) en de RvdK verschillen per zaak en per rechtbank. Mocht er een jongere van 12 jaar of ouder aanwezig zijn, dan wordt deze van tevoren gehoord, waarbij alleen de kinderrechter en de griffier aanwezig zijn. In Utrecht verloopt de volgorde voor degenen die aan het woord komen meestal hetzelfde: de kinderrechter neemt als eerste het woord en stelt de aanwezigen voor, daarna wordt ofwel het verzoek toegelicht door de instanties of om de mening van de ouders omtrent het verzoek gevraagd. In Amsterdam komen de aanwezigen echter niet in een vaste volgorde aan het woord. Het verloop van de rest van de zitting is afhankelijk van de zaak die behandeld wordt.

De rechtbank Amsterdam maakt, in tegenstelling tot de rechtbank Utrecht, geen gebruik van functie- of naambordjes. In beide rechtbanken zijn de kinderrechters gekleed in toga. In zowel Amsterdam als Utrecht heeft de zaal een formele uitstraling maar is de afstand tussen rechtspersonen en ouders door de indeling van de zaal verkleind.

Het voorstellen van de aanwezigen wordt in de meeste gevallen na binnenkomst van de ouders gedaan door de kinderrechter. De functie of rol van de verschillende aanwezigen wordt echter in Amsterdam zelden vermeld. Bij de rechtbank Utrecht wordt in 20 zaken (95,2%) de rol van de griffier toegelicht. In alle 21 zaken worden de andere aanwezigen voorgesteld.

Tabel 2. Soort zaken

Rechtbank	Amsterdam	Utrecht
Soort zaak	N	N
1 ^{ste} verzoek OTS	2	9
OTS verlenging	5	3
OTS i.c.m. UHP	13	9
OTS beëindiging	1	-

Van de 21 zaken die bijgewoond zijn in Amsterdam, zijn er 2 eerste OTS-verzoeken (9,6%), 5 OTS-verlenging verzoeken (23,8%), 13 OTS in combinatie met een verzoek tot UHP (61,9%) en één verzoek tot beëindiging van OTS (4,7%) bijgewoond. Bij de rechtbank Utrecht zijn er 9 eerste OTS-verzoeken (42,9%), 3 OTS-verlenging verzoeken (14,3%) en 9 OTS in combinatie met verzoek tot UHP (42,9%) geobserveerd. Het is belangrijk dit in overweging te nemen, omdat er mogelijk door een kinderrechter bij een eerste verzoek meer tijd wordt vrijgemaakt om de procedure en gang van zaken uit te leggen, dan bij een verlenging van de OTS of bij een verzoek tot OTS in combinatie met UHP (zie Tabel 2 pagina 15).

Bij bekendmaking van de beslissing is bij de meerderheid van de geobserveerde zaken in Amsterdam (N=18, 85,7%) een (gedeeltelijke) uitleg gegeven, bij de rechtbank Utrecht is dit ook in een ruime meerderheid van de geobserveerde zaken gedaan (N=19, 90,5%). Vaak had dit als doel de keuze van de kinderrechter te onderbouwen. Bij de rechtbank Amsterdam is slechts één enkele keer (gedeeltelijk) ruimte voor reactie van de ouders gegeven. Bij de rechtbank Utrecht is hier vaker de mogelijkheid toe geboden (N=4, 19%).

Begrip Amsterdam en Utrecht

In dit gedeelte van de resultatensectie worden de meest opvallende bevindingen van het aspect 'begrip' beschreven.

Gebruik vakjargon

In ongeveer driekwart van de zaken bij de rechtbank Amsterdam wordt helemaal geen vakjargon gebruikt (N=16, 76,2%). In de zaken waar de kinderrechter dit wel gebruikt, wordt dit maar één tot drie keer gedaan. Ook bij de rechtbank Utrecht wordt er zelden gebruik van jargon gemaakt. Hier wordt in ongeveer driekwart van de zaken helemaal geen vakjargon gebruikt (N=16, 76,2%) (zie tabel 3).

Tabel 3. Gebruik vakjargon

	Amsterdam	Utrecht
Aantal keer	N	N
Geen	16	16
Een keer	2	3
Twee keer	2	0
Drie keer	1	1
Vier keer	0	1

Voorbeelden van woorden die gebruikt werden zijn: ‘op schrift’, ‘sceptisch’ en ‘curator’. Wanneer vakjargon wordt gebruikt, wordt er door de ouders meestal verward gekeken, waarop de kinderrechter in beide rechtbanken het vakjargon verduidelijkt. Opvallend is dat er in Amsterdam door de kinderrechter enkel vakjargon wordt gebruikt wanneer er een raadsman aanwezig is (zie bijlage 2, tabel 3.1). Voor Utrecht geldt dat in 80% van de gevallen waar gebruik wordt gemaakt van vakjargon een raadsman aanwezig is. Slechts in één zaak gebruikt de kinderrechter vakjargon terwijl er geen raadsman aanwezig is (zie bijlage 2, tabel 3.2).

Toetsing begrip

In de rechtbank Amsterdam wordt door de kinderrechter vaker het begrip van de ouders verbaal getoetst (N=8, 38,1%) dan in Utrecht (N=6, 28,6%). In beide rechtbanken controleert de kinderrechter echter maar minimaal op verbale wijze of ouders begrijpen wat er gezegd wordt. In de meeste gevallen tracht de kinderrechter op non-verbale wijze het begrip te toetsen. De kinderrechter kijkt richting de ouders wanneer hij gebruik maakt van moeilijke woorden om zo te achterhalen of begrepen wordt wat hij zegt. Wanneer de kinderrechter het idee heeft dat de ouders het niet begrepen hebben, worden vragen gesteld zoals: ‘Is het duidelijk wat ik zeg, meneer?’ en ‘Begrijpt U wat ik bedoel?’. Gezien het minimale gebruik van vakjargon wordt verwacht dat het toetsen van het begrip niet vaker nodig is. Datgene wat de kinderrechter vertelt is vaak al meteen duidelijk voor de ouders. Dit is te merken aan hun weinig nerveuze houding wanneer de kinderrechter aan het woord is. Het minimale gebruik van afkortingen door de kinderrechter speelt hierbij waarschijnlijk ook een rol. Slechts in twee van de zaken in Amsterdam (9,5%) en in één van de zaken in Utrecht (4,8%) wordt gebruik gemaakt van afkortingen. Vermeld mag worden dat dit afkortingen waren waar de ouders bekend mee waren, te noemen PO (Persoonlijkheids Onderzoek) en MST (Multi Systeem Therapie).

De moeilijkheidsgraad die de verschillende rechters tijdens het spreken hanteren is over het algemeen gemiddeld. Dit valt te concluderen uit het feit dat ouders zelden laten merken woorden niet te begrijpen of vragen stellen. Echter geeft de kinderrechter de ouders in rechtbank Amsterdam dan ook in ongeveer tweederde van de zaken niet expliciet de mogelijkheid om vragen te stellen (N=14, 66,7%), bij rechtbank Utrecht werd dit nog vaker niet gedaan (N=16, 76,2%). Wanneer ouders aangeven wat te willen vragen wordt hier, soms na enige tijd, wel op ingegaan. Bij rechtbank Amsterdam viel op dat in één geval de kinderrechter de ouders meer de ruimte had moeten geven om vragen te stellen. De

kinderrechter en griffier gingen naar een ander kamertje voor overleg zonder dit duidelijk toe te lichten aan moeder. Hierdoor moest de moeder bij de advocaat navragen wat er gebeurde.

Specifieke situaties

Tijdens de observaties zijn er een paar gevallen geweest waarbij sprake van een specifieke situatie was bij één of beide ouders. Bij drie van de 21 OTS-zittingen bij rechtbank Amsterdam was een tolk vereist, twee keer vanwege een taalbarrière en eenmaal voor doofheid. Echter kwam één keer de tolk niet opdagen, de kinderrechter hield hier rekening mee door wat langzamer te spreken. In alle zaken waarbij een tolk aanwezig was, gaf de kinderrechter de ouders geen ruimte om vragen te stellen. De non-verbale aanmoediging van de kinderrechter was bij deze zaken wel groot. Bij rechtbank Utrecht was er bij twee van de 21 OTS-zittingen een tolk aanwezig vanwege een taalbarrière. Daarnaast is ook hier bij één zaak de tolk niet gekomen, terwijl deze wel werd verwacht. De zaak is wel doorgedaan omdat moeder aangaf het allemaal te begrijpen. De kinderrechter toetste bij deze zaak goed het begrip van de moeder, en vroeg meerdere malen of ze het nog begreep. De kinderrechter articuleerde ten opzichte van andere zaken iets beter en sprak rustiger.

Communicatie Amsterdam en Utrecht

In dit gedeelte van de resultatensectie worden de meest opvallende bevindingen van het aspect ‘communicatie’ besproken.

Spreekrecht en spreektijd

Bij de rechtbank Utrecht is in 100% van de zaken door de ouders gebruik gemaakt van het spreekrecht. Van de 21 zaken in Amsterdam blijkt dat er in 20 van de 21 zaken (95,2%) aan ouders de ruimte wordt gegeven om hun verhaal te doen en er dus gebruik wordt gemaakt van hun spreekrecht. In één zaak was hier gedeeltelijk de ruimte voor, vanwege het feit dat de vader het eens was met het verzoek van Bureau Jeugdzorg en de raadsman kort voor hem sprak. Afhankelijk van de emotionele staat van de ouders en hun mening over de zaak wordt bij beide rechtbanken op eigen initiatief gesproken.

Manieren waarop de kinderrechter in zowel Amsterdam als Utrecht de ouders ruimte biedt om hun verhaal te doen zijn onder andere: ‘Hoe denkt u erover?’ en ‘Kunt u voorbeelden noemen?’. In de spreektijd van ouders wordt bij beide rechtbanken voornamelijk de mening gegeven over de al dan niet uit te spreken OTS eventueel in combinatie met de machtiging UHP. In beide rechtbanken kan de mening van de ouders verwoord worden door

een raadsman. Echter, de tijd dat de raadsman spreekt is niet opgenomen in de totale spreektijd van de ouders.

Tabel 4. Gemiddelde spreektijd afgezet tegen gemiddelde duur zitting

Rechtbank	Amsterdam	Utrecht
Spreektijd vader	1,29	3,54
Spreektijd moeder	2,14	3,33
Duur zitting gemiddeld	25,33	35,26

NB: gebruik spreekrecht Amsterdam (95,2%, N = 20), gebruik spreekrecht Utrecht (100%, N=21).

NB: de cijfers in de tabel zijn in minuten en seconden weergegeven.

De spreektijd van ouders varieert in Utrecht van 6 seconden tot 9 minuten en 10 seconden, afgezet tegen een gemiddelde zittingsduur van 35 minuten en 26 seconden. In Amsterdam varieert de spreektijd van ouders in totaal van 44 seconden tot 7 minuten en 59 seconden waarbij de gemiddelde duur van een zitting 25 minuten en 33 seconden is (zie bijlage 3 en 4). Moeders in Utrecht zijn gemiddeld 3 minuten en 33 seconden aan het woord en vaders gemiddeld 3 minuten en 54 seconden. In Amsterdam is de gemiddelde spreektijd van moeders 2 minuten en 14 seconden, vaders zijn gemiddeld 1 minuut en 29 seconden aan het woord (zie tabel 4).

Vervolgens is er gekeken naar de spreektijd van ouders per zittingsoort, opgesplitst in de spreektijd van de vader en de moeder in zowel Amsterdam als Utrecht.

Tabel 5. Gemiddelde spreektijd en duur zitting

Rechtbank	Amsterdam	Utrecht
<u>Spreektijd vader</u>	1,29	3,54
OTS eerste verzoek	0,38	2,50
OTS verlenging	1,02	3,33
OTS icm UHP	1,33	4,09
OTS beëindiging	-	-
<u>Spreektijd moeder</u>	2,14	3,33
OTS eerste verzoek	1,26	3,42
OTS verlenging	4,21	2,21
OTS icm UHP	1,55	4,22
OTS beëindiging	1,09	-
Duur zitting gemiddeld		
OTS eerste verzoek	7,50	39,19
OTS verlenging	30,20	29,00
OTC icm UHP	26,54	33,40
Ots beëindiging	23,00	-

NB: de cijfers in de tabel zijn in minuten en seconden weergegeven.

In Utrecht spreken vaders tijdens een zaak waarbij een eerste verzoek tot een OTS behandeld wordt gemiddeld het kortst, moeders spreken echter gemiddeld het kortst wanneer een OTS verlenging wordt behandeld. Beide ouders spreken gemiddeld het langst tijdens een zaak waarbij het gaat om een OTS in combinatie met UHP. Ook in Amsterdam spreken vaders tijdens een zaak waarbij een eerste verzoek tot een OTS behandeld wordt gemiddeld het kortst, moeders spreken echter gemiddeld het kortst wanneer een OTS beëindiging wordt behandeld. Vaders spreken gemiddeld het langst tijdens een zaak waarbij het gaat om een OTS in combinatie met UHP terwijl moeders gemiddeld het langst spreken tijdens een OTS verlenging (zie tabel 5).

In Utrecht duren de zaken waarbij een eerste verzoek tot een OTS behandeld wordt aanzienlijk langer, gemiddeld 39 minuten en 19 seconden, dan zaken met betrekking tot een OTS verlenging of een OTS in combinatie met UHP. In Amsterdam duren de zaken waarbij een eerste verzoek tot een OTS behandeld wordt echter het kortst, met 7 minuten en 50 seconden als gemiddelde. Dit is een wezenlijk verschil met rechtbank Utrecht. Daarnaast is het opvallend dat in Utrecht zowel vader als moeder tijdens een zaak waarin het gaat om een verzoek tot een OTS in combinatie met UHP het langst spreken terwijl de zittingsduur van dit soort zaken minder lang is dan die van zaken waarin het gaat om een eerste verzoek tot een OTS (zie tabel 5).

Tabel 6. Gemiddeld keer aan het woord, uitgesplitst in 'Eigen initiatief' en 'Woord gegeven'.

Rechtbank	Amsterdam	Utrecht
<u>Vader</u>	1,50	4,36
Eigen initiatief	0,20	1,43
Woord gegeven	1,90	3,29
<u>Moeder</u>	3,00	5,47
Eigen initiatief	1,25	1,87
Woord gegeven	1,80	3,93
<u>KR</u>	8,15	9,05

Er wordt door de kinderrechter getracht de mening van beide ouders betreffende het onderwerp van de zitting duidelijk te krijgen. Moeders zijn in Utrecht gemiddeld 5,47 keer per zitting aan het woord. Hierbij spreekt de moeder gemiddeld 1,87 keer op eigen initiatief en wordt haar 3,93 keer het woord gegeven door de kinderrechter naar aanleiding van een vraag. Vaders zijn in Utrecht gemiddeld 4,36 keer aan het woord, hiervan wordt 1,43 keer gesproken op eigen initiatief en wordt 3,29 keer het woord gegeven door de kinderrechter. De kinderrechter komt gemiddeld 9,05 keer aan bod. In vergelijking met moeders komt de

kinderrechter 1,65 keer meer aan bod en in vergelijking met de vader 2,07 keer meer (zie tabel 6).

In Amsterdam komen moeders gemiddeld 3 keer aan bod om te spreken tijdens de zitting. Van de totaal 19 van de 21 zaken waarbij de moeder aanwezig is, spreekt zij gemiddeld 1,25 keer op eigen initiatief. Aan de moeder wordt gemiddeld 1,8 keer het woord gegeven. De vader is bij 12 van de 21 zaken aanwezig en gemiddeld komt de vader tijdens de zitting 1,5 maal aan bod om te spreken. Er wordt door vaders gemiddeld 0,2 keer op eigen initiatief gesproken. De kinderrechter geeft gemiddeld 1,9 keer de vader het woord. De kinderrechter komt tijdens de 21 zaken gemiddeld 8,15 keer aan het woord. In vergelijking met moeder komt de kinderrechter 2,71 maal meer aan het woord en in vergelijking met de vader is dit zelfs 5,43 meer (zie tabel 6). Twee kanttekeningen, die zowel bij de rechtbank Amsterdam als Utrecht geplaatst dienen te worden is ten eerste dat de kinderrechter het gesprek leidt en daardoor vaker aan bod komt. De tweede kanttekening is dat op het moment dat er een raadsman aanwezig is die spreekt voor de ouders of hen aanvult, ouders relatief minder vaak bod komen (zie tabel 6).

In het onderzoek is ook gekeken naar de verhouding tussen spreektijd van ouders bij aanwezigheid van 1 of 2 ouders afgezet tegen de zittingsduur (zie tabel 7).

Tabel 7. Gemiddelde verhouding spreektijd ouders afgezet tegen de zittingsduur: Eén ouder of beide ouders

Rechtbank	Amsterdam	Utrecht
<u>Aanwezigheid één ouder</u>	9,6%	11,3%
Aanwezigheid vader	1,8%	10,3%
Aanwezigheid moeder	10,3%	11,6%
<u>Aanwezigheid twee ouders</u>	13,0%	17,6%

NB: Verhouding spreektijd afgezet tegen zittingsduur één of beide ouders

= spreektijd (één ouder/moeder/vader/beide) / duur zitting x 100

Berekend per zaak; zie bijlage 3 en 4 voor details.

Bij de rechtbank Utrecht geldt dat bij aanwezigheid van 1 ouder, deze gemiddeld 11,3% van de duur van de zitting spreekt. De percentages lopen hierbij van 7,2% als laagste, tot 22,2% als hoogste percentage. Bij aanwezigheid van alleen de moeder is zij gemiddeld 11,6% van de duur van de zitting aan het spreken. De vader is gemiddeld 10,3% van de zitting aan het spreken. Bij aanwezigheid van beide ouders is hun spreektijd gemiddeld 17,6% van de zittingsduur. Hierbij lopen percentages van 0,4% tot 24,6% (zie bijlage 3). Opvallend is dat

twee ouders procentueel gezien, langer spreken dan wanneer één ouder ter zitting verschijnt.

Bij de rechtbank Amsterdam geldt dat bij aanwezigheid van één ouder, de ouder gemiddeld 9,63% van de zitting spreekt. De percentages lopen hierbij uiteen van 4,4% als laagste, tot 26,5% als hoogste percentage. Bij aanwezigheid van alleen de moeder is zij gemiddeld 10,3% van de tijd aan het spreken. De vader is daarentegen maar 1,8% van de zitting aan het spreken. Echter berust het percentage van de vader maar op één zaak. Wanneer beide ouders aanwezig zijn is hun spreektijd gemiddeld 13%. De percentages lopen uiteen van 4,3% tot 28,8% (zie bijlage 4). Evenals bij rechtbank Utrecht, spreken ouders in Amsterdam in totaliteit langer wanneer ze beide aanwezig zijn dan wanneer één ouder ter zitting verschijnt (zie tabel 7).

Ten slotte is in het onderzoek de verhouding tussen spreektijd van ouders in totaliteit afgezet tegen de zittingsduur.

Tabel 8. Gemiddelde verhouding spreektijd ouders afgezet tegen de zittingsduur: Soort zitting

Rechtbank	Amsterdam	Utrecht
<u>Soort zitting</u>		
OTS eerste verzoek	21,7%	12,7%
OTS verlenging	13,8%	15,3%
OTS icm UHP	8,9%	16,2%
OTS beëindiging	4,7%	-

NB: Verhouding spreektijd afgezet tegen zittingsduur van de soort zitting

= spreektijd totaal (OTS eerste verzoek/OTS verlenging/OTS icm UHP/OTS beëindiging) / duur zitting x 100

Berekend per zaak; zie bijlage 3 en 4 voor details.

Bij rechtbank Utrecht geldt dat bij een eerste verzoek tot OTS, de ouders gemiddeld 12,7% van de duur van de zitting spreken. De percentages lopen hierbij uiteen van 0,4% als laagste tot 33% procent als hoogste percentage. Voor de OTS verlenging en de OTS in combinatie met UHP, spreken de ouders respectievelijk 15,3% en 16,2%. De percentages bij een verzoek tot OTS verlenging lopen uiteen van 12,4% tot 19,3% en bij een verzoek tot OTS in combinatie met UHP lopen de percentages uiteen van 7,2% als laagste percentage en 24,6% als hoogste percentage (zie tabel 8 en bijlage 3).

Bij rechtbank Amsterdam geldt dat bij een eerste verzoek tot een OTS, de ouders gemiddeld 21,7% van de duur van de zitting spreken, het hoogste percentage van alle verschillende soort zaken in Amsterdam. De percentages lopen hierbij uiteen van 14,6% als laagste tot 28,8% procent als hoogste percentage. Voor de OTS verlenging en de OTS in

combinatie met UHP spreken de ouders respectievelijk 13,8% en 8,9%. De percentages bij een verzoek tot een OTS verlenging lopen uiteen van 5,7% tot 26,5% en bij een verzoek tot een OTS in combinatie met UHP lopen de percentages uiteen van 1,8% als laagste percentage en 26,5% als hoogste percentage. Bij het verzoek tot een OTS beëindiging spreekt men gemiddeld 4,7% van de duur van de zitting. Echter is dit percentage op één zaak gebaseerd (zie tabel 8 en bijlage 4).

Gesprekstechnieken kinderrechter

In Utrecht zaken wordt in alle zaken de ouders ruimte geboden om te spreken en in bijna alle zaken aan ouders (gedeeltelijk) de kans gegeven vragen te stellen, door bijvoorbeeld de vraag: ‘Hebt u nog iets te vragen of op te merken?’ te stellen aan de ouders. Het is veelal afhankelijk van de soort zaak en/of de ouders het eens zijn met een OTS dan wel UHP, welke gezinsfactoren besproken worden. De mogelijke gezinsfactoren waarin gescoord wordt, zijn de thuissituatie, de persoonlijke problemen van de ouders en de problemen van het kind. In zaken waarbij er naast een OTS sprake is van een eventuele UHP worden de problemen rondom het kind uitvoeriger besproken. Doorgaans ligt de focus van veel zaken op de persoonlijke problemen van en tussen ouders. Van de gesprekstechnieken wordt doorvragen het meest gebruikt en dit geschiedt doormiddel van open- en gesloten vragen waarbij er vaker gesloten vragen worden gesteld dan open vragen. Vaak komt het voor dat er in eerste instantie open vragen zoals ‘Hoe denkt u over..?’. worden gesteld en daarna over wordt gegaan op gesloten vragen. Dit zijn met name controlerende vragen als: ‘Klopt het dat u..?’.

In Amsterdam wordt in alle zaken evenals als in Utrecht, aan de ouders de ruimte gegeven hun verhaal te doen, maar krijgen de ouders maar een enkele keer de kans om vragen te stellen. In de rechtbank worden vooral de persoonlijke problemen van de ouders besproken en de thuissituatie. De problemen rondom het kind worden het minst besproken, wat opvallend is omdat de ouders aanwezig zijn vanwege het kind. Wanneer gekeken wordt naar het gebruik van open en gesloten vragen blijkt dat de kinderrechter in Amsterdam vaak meer gesloten vragen stelt dan open vragen. In veel gevallen is de eerste vraag van de kinderrechter een open vraag, waarin de ouders een gedeelte van hun verhaal kunnen vertellen. Als volgt worden, tussendoor of naderhand, korte en gesloten vragen gesteld om door te vragen, te verduidelijken of af te bakenen.

Tabel 9. Communicatie met ouders

Rechtbank	Amsterdam	Utrecht
<u>Bespreking thuissituatie</u>		
Thuissituatie	3,05	2,86
Persoonlijke problemen ouders	3,05	2,67
Problemen rondom kind	2,85	3,29
<u>Gesprekstechnieken</u>		
Doorvragen	3,3	3,6
Open vragen stellen	3,4	3,3
Gesloten vragen stellen	3,6	3,7
Interesse tonen in verhaal	3,7	3,4
Begrip tonen	3,7	3,3
Complimenteren	2,9	1,8
Aanmoedigen verbaal	3,5	3,1
Aanmoedigen non-verbaal	3,8	3,2
Respecteren mening ouders	3,6	3,6

In Utrecht worden ouders zowel verbaal- als nonverbaal aangemoedigd hun verhaal te doen. Bij verbale aanmoediging moet worden gedacht aan bijvoorbeeld ‘hmm, hmm’ en bij non-verbale aanmoediging aan bijvoorbeeld bemoedigend knikken door de kinderrechter. Op de vijfpuntsschaal wordt hier het meeste 3 en 4 gescoord met een enkele uitschieter van een score 5. De hoogste score wordt behaald op het stellen van gesloten vragen, gemiddeld een 3,7. Er wordt interesse getoond in het verhaal van ouders, meestal worden hier scores 3 en 4 op behaald. Over het algemeen kan gesteld worden dat van de gesprekstechnieken complimenteren het minste wordt gebruikt, in een enkel geval wordt hier op de vijfpuntsschaal een 2 op gescoord maar in de meeste gevallen wordt dit niet gebruikt.

In Amsterdam worden op het aspect van aanmoedigen, zowel verbaal als non-verbaal, hoge scores behaald, evenals interesse in het verhaal, begrip tonen en respecteren van de ouders. Non-verbaal aanmoedigen behaalde de hoogste score, gemiddeld een 3,8. Echter werd geconstateerd dat op momenten dat er een tolk aanwezig was tijdens de zaken, de aandacht en interesse van de kinderrechter tijdens het verhaal van de ouders verslapte en er minder aanmoediging plaatsvond. De gesprekstechniek complimenteren wordt gemiddeld het laagst gescoord van alle gesprekstechnieken (zie tabel 9).

Algehele bejegening

In Utrecht worden in alle 21 zittingen (100%) ouders welkom geheten door de kinderrechter. Zij worden aangesproken met ‘u’ en krijgen een plaats toegewezen. De aanvang van de zitting verloopt in alle gevallen hetzelfde: de aanwezigen worden voorgesteld

en hun functie wordt verduidelijkt. In Amsterdam worden de ouders in 19 van de 21 zaken welkom geheten (90,4%). In twee van de 21 zaken worden de ouders gedeeltelijk welkom geheten. Opvallend is dat de kinderrechter bij deze zaken echter van tevoren een gesprek heeft gehad met het kind en toentertijd al een introductie gegeven. Ouders worden in de rechtbank Amsterdam eveneens in alle gevallen (100%) aangesproken met 'u' en hen wordt een plek toegewezen.

Van de 8 geobserveerde kinderrechters in Utrecht stelden 7 (87,5 %) zichzelf voor bij (achter)naam. Één kinderrechter gaf echter alleen aan dat zij degene was die de zaak behandelde. In een enkel geval wordt expliciet aangegeven waarom het belangrijk is dat ouders aanwezig zijn en worden zij voor hun aanwezigheid gecompimenteerd. De kinderrechters in Amsterdam stelden zichzelf, in tegenstelling tot de rechters in de rechtbank Utrecht, in geen enkel geval voor bij hun (achter)naam, maar in de helft van de gevallen gaven zij wel hun functie aan. Tijdens twee zaken werd er door de kinderrechter kauwgom gekauwd, wat als onrespectvol beschouwd werd.

Conclusie

Uit literatuuronderzoek blijkt dat er drie aspecten van belang zijn om het begrip van ouders tijdens een OTS-zitting te vergroten, namelijk het gebruik van jargon, het toetsen van begrip en aandacht voor de specifieke situatie. Het gebruik van beroepstaal door de kinderrechter maakt dat ouders onvoldoende begrijpen waar de zaken over gaan (Smith, 1985).

Onduidelijkheden voor de ouders moeten vermeden worden, omdat deze kunnen leiden tot frustratie en zo de actieve deelname kunnen belemmeren (Weijers, 2008). Uit de resultaten van de observaties is naar voren gekomen dat in beide rechtbanken in ongeveer driekwart van de zaken helemaal geen vakjargon wordt gebruikt. Wanneer de kinderrechter toch vakjargon gebruikt, wordt dit vaak verduidelijkt. Vakjargon wordt in rechtbank Amsterdam enkel gebruikt in het bijzijn van een raadsman. In Utrecht is dit ook het geval, op slechts één zaak na. Door het minimale gebruik van vakjargon wordt door de kinderrechter getracht het begrip van de ouders te vergroten. Echter, de kinderrechter toetst in beide rechtbanken minimaal op verbale wijze of ouders begrijpen wat er gezegd wordt. Dit heeft een negatief effect op het begrip van de ouders. Wel tracht de kinderrechter met regelmaat op non-verbale wijze het begrip te toetsen. Wanneer door een beperking van de ouders een tolk vereist is houdt de kinderrechter in beide rechtbanken hier rekening mee door duidelijker te articuleren en rustiger te spreken. Hierdoor zal ook het begrip van deze ouders vergroot zijn. In alle zaken waar een tolk aanwezig was, gaf de kinderrechter de ouders echter geen ruimte om vragen te stellen.

Voor het aspect communicatie blijkt dat het toepassen van het spreekrecht, gesprekstechnieken van de kinderrechter en algehele bejegening van belang zijn voor volwaardige participatie van ouders tijdens de rechtszitting. Uit literatuuronderzoek blijkt dat binnen het jeugdrecht de kinderrechters zelf zeer veel aan het woord zijn, waardoor ouders minder actief participeren (Weijers, 2008). Uit de resultaten van de observaties blijkt echter dat ouders tijdens een rechtszitting gebruik maken van het spreekrecht. Afhankelijk van de emotionele staat van de ouders en hun mening over de zaak wordt er ook op eigen initiatief gesproken. Opvallend is dat de ouders die in de rechtbank Utrecht zijn geobserveerd meer spreektijd hebben dan de ouders die in de rechtbank Amsterdam zijn geobserveerd. Echter, de zittingsduur ligt in Utrecht ook wat hoger wat het verschil in spreektijd eventueel zou kunnen verklaren. Gemiddeld duurt een zitting in Amsterdam 25 minuten en 33 seconden, terwijl in Utrecht dit gemiddelde 35 minuten en 26 seconden is. Het grootste verschil ligt in de behandeling van een eerste verzoek tot een OTS, in Amsterdam duurt dit gemiddeld 7 minuten en 50 seconden terwijl dit in Utrecht gemiddeld 39 minuten en 19 seconden duurt.

Een verklaring voor het aanzienlijk lage gemiddelde in Amsterdam kan zijn dat er slechts twee zaken met een eerste verzoek tot een OTS zijn geobserveerd én dit zaken betrof waarbij ouders geen bezwaar tegen het verzoek hadden. Ook voor de andere zittingssoorten is de duur van de zitting langer in Utrecht dan in Amsterdam. Tevens is opvallend dat wanneer beide ouders op zitting verschijnen de totale spreektijd langer is dan wanneer slechts één ouder aanwezig is.

Het gebruik van open dan wel gesloten vragen is van belang voor de communicatie met ouders en de mate waarin zij zich gehoord voelen. Uit het literatuuronderzoek blijkt dat korte, directe en half open vragen vanuit de kinderrechter de voorkeur hebben (Prinsen & Terpstra, 2009 uit Rap & Weijers, 2011). Uit de resultaten van de observaties blijkt dat er vaker gesloten vragen worden gesteld dan open vragen. Vaak komt het voor dat er in eerste instantie open vragen zoals ‘Hoe denkt u over..?’ worden gesteld en daarna over wordt gegaan op gesloten vragen. Dit zijn met name controlerende vragen als: ‘Klopt het dat u..?’. Complimenteren wordt het laagst gescoord in beide rechtbanken. Daarnaast blijkt uit de resultaten van de observaties dat in zowel rechtbank Amsterdam als rechtbank Utrecht in alle zaken aan ouders de kans wordt gegeven hun verhaal te doen en dat er in rechtbank Utrecht in bijna alle zaken aan ouders (gedeeltelijk) de kans wordt gegeven vragen te stellen. Echter, in rechtbank Amsterdam wordt aan de ouders maar een enkele keer de mogelijkheid geboden om vragen te stellen.

Tenslotte worden de resultaten van de observaties met betrekking tot algehele bejegening vanuit de kinderrechter naar de ouders beschreven omdat uit het literatuuronderzoek is gebleken dat deze cruciaal is voor participatie van de ouders. Ouders worden bij alle zaken welkom geheten door de kinderrechter. Zij worden aangesproken met ‘u’ en krijgen een plaats toegewezen. In rechtbank Utrecht stellen in de meeste gevallen de kinderrechters zich voor en benoemen hun functie. Echter, in rechtbank Amsterdam stelt de kinderrechter zich nooit voor, hier vertelt de kinderrechter in de helft van de gevallen enkel zijn functie.

Gezien het minimale gebruik van vakjargon tijdens een OTS-zitting, de regelmatige toetsing op non-verbale wijze door de kinderrechter en het feit dat de kinderrechter ouders veelvuldig de kans biedt om gebruik te maken van het spreekrecht kan geconcludeerd worden dat ouders in rechtbank Amsterdam en Utrecht op een volwaardige manier participeren tijdens een OTS-zitting.

Discussie en aanbevelingen

Wat betreft de interpretatie van de resultaten van de observaties, moet worden opgemerkt dat dit onderzoek enkele beperkingen kent. Ten eerste is in dit onderzoek gebruik gemaakt van een selecte onderzoeksgroep. Zo is er onderzoek gedaan in de rechtbanken Utrecht en Amsterdam, wat wellicht tot andere resultaten heeft geleid dan bij andere rechtbanken in Nederland. Daarnaast is slechts een beperkt aantal ouders geobserveerd. Dit beperkte aantal ouders zorgt ervoor dat de resultaten niet onvoorwaardelijk te generaliseren zijn naar alle ouders die op een OTS-zitting verschijnen en de daarbij horende participatie met de kinderrechter. Doordat dit onderzoek in slechts twee rechtbanken is uitgevoerd, levert dit beperkingen op voor de generaliseerbaarheid van de gevonden resultaten. Tenslotte zijn enkel ouders en kinderrechters geobserveerd die medewerking hebben willen verlenen aan het onderzoek, wat de generaliseerbaarheid verkleint. Een belangrijke kanttekening die gemaakt dient te worden bij de uitkomsten van dit onderzoek is dat er verschil is in het soort zaken dat is bijgewoond tussen Amsterdam en Utrecht (tabel 2). Het verschil in gemiddelde spreektijd en spreekduur zou hieraan te wijten kunnen zijn (tabel 4).

Een andere beperking is dat externe factoren mogelijk van invloed zijn geweest op de resultaten. De kinderrechters waren op de hoogte van het onderzoek, hetgeen in combinatie met de aanwezigheid van de onderzoekers in de rechtszaal tot sociaal wenselijk gedrag geleid kan hebben. Tevens is het mogelijk dat de houding van de ouders tijdens de zitting is beïnvloed door de aanwezigheid van de onderzoekers. Hierdoor zou er sprake kunnen zijn van een onjuiste afspiegeling van hoe de OTS-zittingen werkelijk verlopen.

Er kan vermeld worden dat het onderzoek enkel gebaseerd is op observaties, dit is te gering om begrip van ouders tijdens een OTS-zitting in kaart te brengen. Observaties zijn namelijk gebaseerd op de persoonlijke interpretaties van observatoren, dit kan vermeden worden door het toevoegen van vragenlijsten of interviews aan het onderzoek. Op deze wijze wordt het begrip van de ouders, hoe zij dit daadwerkelijk beleven (of ze het begrijpen), verduidelijkt. Daarnaast kan er in het onderzoek subjectiviteit hebben opgetreden, ondanks dat er rekening is gehouden met de interbeoordelaars-betrouwbaarheid en er gebruik is gemaakt van een observatielijst.

Om de ouderparticipatie tijdens de OTS-zitting in kaart te brengen en om verschil duidelijk te maken is het aan te bevelen naast observaties ook gebruik te maken van andere informatiebronnen om zo bijvoorbeeld de mening van ouders omtrent hun mate van participatie tijdens de zitting helder te krijgen. Informatie kan worden gewonnen bij ouders en rechters door middel van interviews en vragenlijsten. Een tweede aanbeveling is om door

middel van vragenlijsten persoonlijke kenmerken van kinderrechters in kaart te brengen om mogelijke verschillen in de behandeling van zaken te verklaren.

Literatuur

- Bakker, M. (2009). *De autoritatieve kinderrechter: Effecten op jeugdige delinquenten*. Utrecht: Universiteit Utrecht. (Masterthesis).
- Bennett, S., Hart, S. N., & Svevo-Cianci, K. A. (2009). The need for a General Comment for Article 19 of the UN Convention on the Rights of the Child: Toward enlightenment and progress for child protection. *Child Abuse & Neglect*, 33, 783-790.
- Blois, de, J. H., Laseur, H. A. G., van der Linden, A. J. E. A., & Rayhi, Y. (2010). *Jargongebruik tijdens de jeugdstrafzitting*. Utrecht: Universiteit Utrecht. 1-39. (Bachelorthesis).
- Bradshaw, C. P., Glaser, B. A., Calhoun, G. B., & Bates, J. M. (2006). Beliefs and practices of parents of violent and oppositional adolescents: An ecological perspective. *The Journal of Primary Prevention*, 27, 245-263.
- Bruijns, P. (2005). Jeugdstrafrecht, kinderlijk eenvoudig. *Proces*, 1, 31-32.
- Bruning, M. R. (2004). De rol van de kinderrechter bij OTS uit de doeken gedaan. In K. Blankman & M. R. Bruning (Eds.), *Meesterlijk groot voor de kleintjes*. (pp. 117-138). Deventer: Kluwer.
- Delfos, F. D. (2009). *Ik heb ook wat te vertellen! Communiceren met pubers en adolescenten*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Delfos, M. P. (2010). *Luister je wel naar mij? Gespreksvoering met kinderen tussen vier en twaalf jaar*. Amsterdam: SWP.
- Eggermont, M. (1993). *Stomme Streken. Jongeren over de beleving van de Halt afdoening.*'s-Hertogenbosch: Onderzoeksburo Perspektief
- Farber, H. B. (2004). The role of the parent/guardian in juvenile custodial interrogations: Friend or foe? *American Criminal Law Review*, 41, 1277-1312.

- Forrester, D., Kershaw, S., Moss, H., & Hughes, L. (2007). Communication skills in child protection: How do social workers talk to parents? *Child and Family Social Work*, 13, 41-51.
- Forrester, D., McCambridge, J., Waissbein, C., & Rollnick, S. (2008). How do child and family social workers talk to parents about child welfare concerns? *Child Abuse Review*, 17, 23-35.
- Garfinkel, L. F., & Nelson, R. (2004). Promoting Better Interaction Between Juvenile Court, Schools, and Parents. *Reclaiming Children and Youth*, 13, 26-28.
- Gerritse, H. A. (2012). Praktijkgids familie- en jeugdrecht. Apeldoorn: Maklu Uitgevers.
- Ham, J. van, Kaaij, I. E. C. van der, Prop, L. J. C., & Ridder, C. (2010). *De pedagogische communicatie tijdens de jeugdstrafzitting*. Universiteit Utrecht. Geraadpleegd via <http://igitur-archive.library.uu.nl/>. (Bachelorthesis).
- Harmesen, N., Jongh, P., de, Smeenk, S., & Wesselink, S. (2011). De rol en beleving van jongeren tijdens jeugdstrafzaken. Utrecht: Universiteit Utrecht. (Bachelorthesis).
- Hillian, D., & Reitsma-Street, M. (2003). Parents and Youth Justice. *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice*, 45, 19-42.
- Hepping, K., & Weijers, I. (2011). *Effectieve ouderparticipatie in het jeugdstrafproces*. Amsterdam: SWP.
- Hemrica, J., & Heyting, F. (2004). Opvoeding en recht in balans: Vooronderstelde kindbeelden in discussies over jeugdstrafrecht. *Pedagogiek*, 24, 112-123.
- Ippel, P. C. (2007). De geketende strafrechter? In M. P. C. Scheepmaker & P. B. A. ter Veer(Eds.), *Justitiële verkenningen: De rechter als ketenpartner*. (pp. 55-65). Den Haag: WODC.

- Jonge, G. de (1999). De verantwoordelijkheid van ouders in het Nederlandse jeugdstrafrecht. *Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht*, 11, 224-232.
- Jonge, G. de, Hepping, K., & Weijers, I. (2011). De rol van de ouders in jeugdstrafrechtspleging. In I. Weijers, & F. Imkamp (Eds.), *Jeugdstrafrecht: in internationaal perspectief* (p. 283-295). Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
- Kilkelly, U. (2008). Youth courts and Children's rights: The Irish experience. *Youth Justice*, 8, 39-56.
- Klok, S., Look, K. van, Nieuwland, I., & Schol, V. (2011). *De kinderrechter en de pedagogische opgaven binnen het Nederlandse jeugdstrafrecht*. Utrecht: Universiteit Utrecht. 1-36 (Bachelorthesis).
- Landsheer, H., 't Hart, H., Goede, M. P.M. de, & Dijk, J. van. (2010). *Praktijkgestuurd onderzoek: Methoden van praktijkonderzoek*. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers.
- Lang, G., & Molen, H. T. van der (2011). *Psychologische gesprekvoering: Een basis voor hulpverlening*. Amsterdam: Uitgeverij Nelissen.
- Leeuw, M. de., & Veen, L. (2010). *Ervaring van minderjarigen tijdens een rechtszitting op sociaal-emotioneel en cognitief gebied*. Universiteit Utrecht. Geraadpleegd via <http://igitur-archive.library.uu.nl/>. (Masterthesis).
- Linden, A. P. van der, Siethoff, F. G. A. ten, & Zeijlstra-Rijpstra, A. E. I. J. (2009). *Jeugd en recht*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Luijk, E. H. A., van (2008). Ouders leren of laten opvoeden? Een pleidooi voor heroverweging van gedwongen opvoedingsondersteuning in de vorm van de Engelse parenting order. *Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht*, 7/8, 69-82.

- Mik, L., de (2010). *De procesparticipatie van ouders tijdens jeugdstrafzittingen. Perspectief van kinderrechters, ouders en jeugdigen*. Universiteit Utrecht. Geraadpleegd via <http://igitur-archive.library.uu.nl/> (Masterthesis).
- Oude Breuil, B. C. (2005). *De Raad voor de Kinderbescherming in een multiculturele samenleving*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers
- Peterson-Badali, M., & Broeking, J. (2009) Parents' involvement in the youth justice system: A view from the trenches¹. *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice*, 51, 255-270.
- Peterson-Badali, M., & Broeking, J. (2010). Parents' involvement in the youth justice system: Rhetoric and reality. *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice*, 52, 1-27
- Rap, S., & Weijers, I. (2011). *De jeugdstrafzitting: een pedagogisch perspectief*. Den Haag: Sdu Uitgevers.
- Rossum, W. van (2007). *Gelet op de cultuur. Reflectie op de relevantie van culturele achtergronden van etnische minderheden in de Nederlandse rechtspraak*. Den Haag: Raad voor de Rechtspraak, Research Memoranda
- Schuytvlot, A. (1999). Ouders en kinderen in de rechtszaal: Begrip en onbegrip van juridische procedures. *Nederlands tijdschrift voor Opvoeding, Vorming en Onderwijs*, 15, 225-238.
- Schwalbe, C. S., & Maschi, T. (2010). Patterns of contact and cooperation between juvenile probation officers and parents of youthful offenders. *Journal of Offender Rehabilitation*, 49, 398-416.
- Smith, T. F. (1985). Law talk: Juveniles' understanding of legal language. *Journal of Criminal Justice*, 13, 339-353.

- Verberk, S., & Fuhler, K. (2006). *De positionering van de jeugdrechter*. Den Haag: Raad voor de Rechtspraak.
- Vlaardingerbroek, P. (2011). De samenhang tussen het jeugdstrafrecht en het civiele jeugdrecht. In I. Weijers, & F. Imkamp (Eds.), *Jeugdstrafrecht: In internationaal perspectief*. (pp. 53-71). Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
- Volkers, B. (2010). *Ouders ter zitting*. Utrecht: Universiteit Utrecht. (Masterthesis).
- Wallace, S. R., & Silverberg Koerner, S. (2003). Influence of child and family factors on judicial decisions in contested custody cases. *Family Relations*, 52, 180-188.
- Weijers, I. (2004). Requirements for communication in the courtroom: A comparative perspective on the youth court in England/Wales and the Netherlands, youth justice. *The Journal of the National Association for Youth Justice*, 4, 22-31
- Weijers, I. (2008). De pedagogische opgaven van de jeugdstrafzitting. In I. Weijers & F. Imkamp (Eds.), *Jeugdstrafrecht: In internationaal perspectief* (pp. 315-324). Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
- Weijers, I., & Hokwerda, Y. M. (2003). Patterns en possibilities for pedagogical communication in juvenile courts: England and Whales and the Netherlands. In F. Dünkel & K. Drenkhahn (Eds.), *Youth Violence: New patterns and local responses*. (pp. 679-690). Greifswald: Ernst-Moritz-Arndt-Universität.

Bijlage 1: Observatielijst zitting OTS

Observatielijst zitting OTS		Nr.:
Algemeen		
Observator:		Rechtbank:
Start:	Eind:	Rechter: M/V
Zaak betreft (omcirkelen): - OTS-verzoek eerste keer / OTS verlenging / OTS i.c.m. UHP Verzoek gedaan door: Verzoek betreft ... kinderen in de leeftijd van ...		
Eenoudergezin / Tweeoudergezin Eerdere gezinsleden in aanraking geweest met OTS? (omcirkelen): JA / NEE		
Beschrijving setting rechtbank: - Naam / Functie bordjes: JA / NEE - Plaats ouders / verzorgers: - Plaats jongere: - Plaats tegenpartij:		
Aanwezigen		
	Aanwezig	Opmerkingen
Rechter		
Griffier		
Ouders / verzorgers	Vader	Bij afwezigheid, reden: Eventuele beperkingen:
	Moeder	
	Anders:	
Kind(eren)		
Raadsman		Van: vader / moeder / jongere
Tolk		Voor: vader / moeder / jongere
Overigen		
Deskundigen	Raad voor de Kinderbescherming	
	Gezinsvoogd	Zoja, van: BJZ / WSG / Nidos
	Anders:	

1. Uitleg door rechter		
a. Welkom heten ouder(s): JA / NEE / Gedeeltelijk		
b. Aanspreken met u: JA / NEE / GEDEELTELIJK		
c. Toewijzen plaats aan ouders: JA / NEE		
d. Voorstellen van aanwezigen: JA / NEE / Gedeeltelijk		
e. Uitleg rol/functie procespartijen: JA / NEE / Gedeeltelijk		
f. Uitleg reden zitting: JA / NEE / Gedeeltelijk		
g. Uitleg reden aanwezigheid ouder(s): JA / NEE / Gedeeltelijk		
h. Uitleg verloop zaak: JA / NEE / Gedeeltelijk		
i. Indien kind apart is gehoord, wordt aan ouder(s) meegedeeld hetgeen daarmee besproken is: JA / NEE / GEDEELTELIJK / NIET VAN TOEPASSING		
2. Begrip van ouders		
	Rechter	Notities
• Tempo (laag – hoog)	1 2 3 4 5	Turven:
• Volume (zacht – hard)	1 2 3 4 5	
• Articulatie (onduidelijk – overdreven)	1 2 3 4 5	
• Intonatie (vriendelijk – streng)	1 2 3 4 5	
• Moeilijkheidsgraad (te makkelijk– te moeilijk)	1 2 3 4 5	
• Gebruik van jargon (niet – veel)	1 2 3 4 5	
• Gebruik van afkortingen (niet – veel)	1 2 3 4 5	
• Verduidelijking (niet – veel)	1 2 3 4 5	
a. Toetsing begrip door rechter: JA / NEE / Gedeeltelijk		
Zoja, op welke wijze?:		
3. Hoorrecht – Ouders en andere aanwezigen		
a. Aantal keer aan het woord (turven)		Notities
• Kind		
• Moeder		
• Vader		
• Kinderrechter		
• Gezinsvoogd van Bureau Jeugdzorg William Schrikker Groep Leger des Heils		
• Raad voor de Kinderbescherming		
• Advocaat van ...		
• Indien anders,		

b. Ouders aan het woord	Moeder	Vader	
Aantal minuten			
Aantal seconden			
Op eigen initiatief (turven)			
Het woord gegeven (turven)			
Opmerkingen:			
4. Inhoud – Communicatie met ouders			
	Rechter	Notities	
a. Bespreking persoonlijke omstandigheden:			
• Thuissituatie	1 2 3 4 5		
• Persoonlijke problemen ouders	1 2 3 4 5		
• Problemen rondom kind	1 2 3 4 5		
b. Gesprekstechnieken:			
• Doorvragen	1 2 3 4 5	Turven:	
• Open vragen stellen	1 2 3 4 5	Turven:	
• Gesloten vragen stellen	1 2 3 4 5		
• Interesse tonen in verhaal	1 2 3 4 5		
• Begrip tonen	1 2 3 4 5		
• Complimenteren	1 2 3 4 5		
• Aanmoedigen verbaal	1 2 3 4 5		
• Aanmoedigen non-verbaal	1 2 3 4 5		
• Respecteren mening ouders	1 2 3 4 5		
c. Wordt ruimte gegeven aan ouder(s) om verhaal te doen: JA / NEE / Gedeeltelijk			
d. Wordt ruimte gegeven aan ouders om vragen te stellen: JA / NEE / Gedeeltelijk			
e. Houding ouder(s):	Moeder	Vader	
• Nerveus	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Boos / Frustratie	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Laconiek / Onverschillig	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Verlegen	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	
• Spraakzaam	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	

Opmerkingen:
4. Overige
a. Indien ouders rechtsbijstand hebben, wat is de rol van de advocaat: Spreekt voor ouder(s) / Vult ouder(s) aan / Minimale rol / Anders
5. Uitspraak
a. Beslissing:
b. Uitleg bij beslissing: JA / NEE / Gedeeltelijk
c. Indien bij beslissing wordt afgeweken van mening ouder(s) / kind(eren), wordt dit dan expliciet benoemd en toegelicht: JA / NEE / Gedeeltelijk
d. Wordt aangegeven wat ouder(s) moet(en) doen om OTS / UHP te beëindigen: JA / NEE / Gedeeltelijk
e. Ruimte voor reactie ouders: JA / NEE / Gedeeltelijk
f. Reactie kind(eren) op beslissing:

Bijlage 2: Tabel vakjargon/raadsman Amsterdam/Utrecht

Tabel 3.1 Vakjargon/raadsman Amsterdam

	Gebruik vakjargon	Geen gebruik vakjargon
Aanwezigheid raadsman	5	12
Afwezigheid raadsman	0	4

Tabel 3.2 Vakjargon/raadsman Utrecht

	Gebruik vakjargon	Geen gebruik vakjargon
Aanwezigheid raadsman	4	7
Afwezigheid raadsman	1	9

Bijlage 3: Algemene gegevens Utrecht

Zaak	Soort	Duur Minuten	Aanwezig	Moeder	Vader	Totaal	Verhouding moeder	Verhouding vader	Totaal
1	OTS eerste	48 min	M	5,09		5,09	10,6%		10,6%
2	OTS eerste	35 min	M	5,02		5,02	14,3%		14,3%
3	OTS + UHP	41 min	M	9,10		9,10	22,2%		22,2%
4	OTS eerste	40 min	M	3,13		3,13	7,8%		7,8%
5	OTS-V	49 min	V + M	3,41	6,05	9,46	7,0%	12,3%	19,3%
6	OTS eerste	48 min	V + M		0,19	0,19		0,7%	0,7%
7	OTS eerste	48 min	V + M	5,35	1,39	7,14	11,1%	2,9%	14,0%
8	OTS-V	13 min	V + M	0,56	1,06	2,02	6,9%	8,2%	15,1%
9	OTS-V	25 min	M	3,10		3,10	12,4%		12,4%
10	OTS eerste	60 min	V + M	6,51	8,15	15,06	10,9%	13,6%	24,5%
11	OTS eerste	20 min	V + M	2,17	4,42	6,59	10,9%	22,1%	33%
12	OTS + UHP	14 min	V + M	0,55	1,32	2,27	3,9%	9,4%	13,3%
13	OTS + UHP	18 min	(G)M	1,30		1,30	7,2%		7,2%
14	OTS + UHP	15 min	V		1,52	1,52		10,1%	10,1%
15	OTS + UHP	46 min	V + M	5,21	6,10	11,31	11,3%	13,3%	24,6%
16	OTS + UHP	39 min	V + M	2,15	6,50	9,05	5,5%	16,7%	22,2%
17	OTS eerste	30 min	V + M	0,06	0,06	0,12	0,2%	0,2%	0,4%
18	OTS + UHP	35 min	(G)M	3,13		3,13	8,9%		8,9%
19	OTS + UHP	40 min	V		4,17	4,17		10,4%	10,4%
20	OTS eerste	25 min	M	2,34		2,34	9,4%		9,4%
21	OTS + UHP	55 min	V + M	9,17	5,28	14,45	16,7%	9,6%	26,3%

Tijden in minuten en seconden (vb 5,30 is 5 minuten en 30 sec).

Bijlage 4: Algemene gegevens Amsterdam

Zaak	Soort	Duur Minuten	Aanwezig	Moeder	Vader	Totaal	Verhouding moeder	Verhouding vader	Totaal
1	OTS -V	25 min	M	6,55		6.55	26,5%		26,5%
2	OTS beëindigin g	23 min	M	1.09		1.09	4,7%		4,7%
3	OTS + UHP	21 min	M + V	1.30	0.50	2.20	6,2%	2,4%	10,5%
4	OTS-V	43 min	M + V	1.37	1.02	2.49	3,2%	2,4%	5,8%
5	OTS + UHP	15 min	M	1.00		1.00	6,7%		6,7%
6	OTS + UHP	26 min	M + V	4.54	0.23	5.17	17,5%	0,9%	19,9%
7	OTS- V	21 min	M	1.20		1.20	5,7%		5,7%
8	OTS + UHP	45 min	M	3.17		3.17	7,0%		7,0%
9	OTS + UHP	30 min	M	2.50		2.50	8,3%		8,3%
10	OTS + UHP	22 min	M	1.10		1.10	5%		5%
11	OTS + UHP	46 min	M+V	2.31	1.55	4.26	5,0%	3,4%	9,3%
12	OTS + UHP	14 min	V		0.25	0.25		1,8%	1,8%
13	OTS-V	40 min	M	7.59		7.59	19,0%		19,0%
14	OTS + UHP	10 min	M	0.44		0.44	4,4%		4,4%
15	OTS + UHP	40 min	M+V	1.07	1.43	2.50	2,7%	3,6%	6,3%
16	OTS + UHP	13 min	M+V	2.30	1.15	3.45	17,7%	8,8%	26,5%
17	OTS + UHP	23 min	M+v	0.20	0.40	1.00	0,9%	1,7%	4,3%
18	OTS-V	20 min	M	2.37		2.37	11,9%		11,9%
19	OTS + UHP	40 min	M+V	0.20	2.00	2.20	0,5%	5%	5,5%
20	OTS eerste	10 min	M	1.46		1.46	14,6%		14,6%
21	OTS eerste	5 min	M +V	1.06	0.38	1.44	21,2%	7,6%	28,8%

Tijden in minuten en seconden (vb 5,30 is 5 minuten en 30 sec).